

MÜZE EĞİTİMCİLERİ İÇİN KAPSAMLI BİR KAYNAK: MÜZE EĞİTİMCİSİNİN EL KİTABI

Gizem SİVRİKAYA¹

Ceren GÜNERÖZ²

Tarihe bakıldığında, müzelerin doğuşu ile eğitim sisteminin gelişiminin etkileşim halinde olduğu görülür. Öncelikle nadire kabinelerinde toplanan koleksiyonlar “meraklısının kendine kurduğu fildişi kuleler” (Artun, 2014, s. 32) iken matbaanın Avrupa’da yaygınlaşması ile Aydınlanma filozoflarının ve bilim insanlarının toplumun eğitim yoluyla iyileştirilmesine yönelik fikirleri, koleksiyonlarla ifade edilen bilginin topluma yayılmasına yönelik görüşleri güçlendirmiştir. Böylece bilginin kişisel bir evrenden çıkıp bilimsel araştırmaya açılmasıyla başlayan süreç, koleksiyonların toplumun eğitime ve eğitim yoluyla eğlenmesine kadar uzanmaktadır (Lewenstein, 2003, s. 667). Diğer bir deyişle, modernizmin kendini güçlü bir şekilde hissettirdiği dönemden bu yana, müzelerin varoluşunun oturduğu zemin toplumla iletişimidir. Aynı sebeple, müze eğitimcisinin, müzenin sürdürülebilirliğindeki rolü büyüktür.

Müze eğitimcileri, müzeler için önemli bir rol oynarken müzelerdeki rollerinin güncel koşullar temelinde somutlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada, Bingmann, Cutler, Grove, Huber ve Johnson’ın İngilizce olarak kaleme aldığı, Karadeniz ve Sivrikaya’nın Türkçeye kazandırdığı “Müze Eğitimcisinin El Kitabı: Eğitimciler Başarılı Teknikleri Paylaşıyor” kitabının bu ihtiyacı kapsamlı bir şekilde karşıladığı görülür.

Kitap temel olarak dört bölümden ve 12 üniteden oluşmaktadır. Üniteler incelendiğinde, bunların müze eğitimcilerinin yaptıkları çalışma türlerini yaklaşımlar, beceriler ve hedeflerle bütünleştirerek sunduğu görülür. Müze eğitimcileri, izleyicilerin müzeyi anlamlı ve zengin bir şekilde deneyimlemesini sağlama sorumluluğunu üstlenirler. Bu bağlamda, yalnızca sergi turları ve öğrenci grupları için eğitim programları düzenlemekle kalmaz; farklı etkinliklerin ve

¹ Arş. Gör. Ankara Üniversitesi, Temel Sanat Eğitimi Bölümü, gizemsivrikaya55@gmail.com ORCID: 0000-0002-5923-785X

² Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Müzecilik Bölümü, ckaradeniz@ankara.edu.tr, ORCIDID: 0000-0001-5773-8557

mesleki gelişim programlarının düzenlenmesinde, çeşitli izleyici gruplarının ihtiyaçlarının saptanarak programların gruplara uygun hale getirilmesinde, sergilerin izleyici istek ve ihtiyaçlarına uygun olarak oluşturulmasında, müze gönüllü ve stajyerlerinin yetiştirilmesinde, kurumun ve programların doğru bir şekilde tanıtılmasında, bütçe ve fon meselelerinin yönlendirilmesinde, farklı kurumlarla işbirliği yapılmasında, düzenlenen etkinliklere ilişkin değerlendirmelerin yapılmasında rol alırlar. Belirtilen roller, deneyim ağırlıklı bir şekilde, araştırma sonuçları ve kuramlarla desteklenerek ünitelerde sunulmuştur.

Üç üniteye sunulan ilk bölümde müzelerdeki eğitim ekiplerinin oluşturulmasından söz edilir. Öncelikle müze eğitiminin müzedeki rolüne ve müze eğitimcilerinin görevlerine değinilen bölüm, yazarların müze eğitimi alanı ile ilgili kişisel hikayelerinin bilgi kutuları içindeki sunumu ile başlar. İkinci üniteye müze eğitimi yönetimine değinilir; gönüllülerin ve stajyerlerin benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konarak çalışma motivasyonlarının göz önünde bulundurulduğu bir iş tanımı ve organizasyonu ortaya konur. Ayrıca müze okutmanlarının eğitiminden söz edilen bölümün son ünitesinde, etkili turlar düzenlemesi beklenen müze okutmanlarının geliştireceği becerilerden bahsedilir. Okutmanların yorumlama becerilerinin, grup yönetiminin (Burnham, Kai-Kee, 2015) ve grupların ihtiyaçlarını fark ederek onlara yanıt üretecek süreçlerin müze eğitiminde önemli konular olduğu bilinmektedir. Kitap, bu anlamda okutmanların ihtiyacı olan becerileri incelikli bir şekilde ele alarak okutmanların donanımlarını geliştirecekleri yönleri aydınlatmaktadır.

Yine üç üniteden oluşan ikinci bölümün, eğitimin tasarlanması adına kapsamlı bir bölüm olduğu görülür. Buradaki ana fikir, eğitimcilerin, müzelerin erişilebilir alanlar olmasını savunan pozisyonuyla müzede var olmasıdır. Buna örnek olarak Arizona'daki Çöl Botanik Bahçesinin nasıl etkileşimli ve eğitsel bir alan haline getirildiği deneyimi paylaşılmıştır. Eğitimcilerin küratörlerle yaptığı ortak çalışmalardan söz edilerek, içeriğin ziyaretçiler için fiziksel ve zihinsel anlamdaki erişilebilirliği öğrenme kuramları temelinde ortaya konur; Gardner'ın çoklu zekâ kuramı ile Smithsonian Enstitüsünün IPOP modeli, sergide ziyaretçi katılımını kolaylaştıran modeller olarak sunulur. Müze eğitiminde önemli bir başlık olan aktif öğrenmenin vurgulandığı beşinci üniteye ise sorgulama, oyun, dokunma ve diyalogla birlikte müzelerin öğrenmeyi destekleme biçimlerinden söz edilir. Sergilerin duysal unsurlar, nesne manipülasyonuna olanak veren tasarımlar ve teknoloji desteğiyle etkileşimli hale getirilme süreci paylaşılır. Bölümün son ünitesinde ise müzelerin ziyaretçi ile etkileşime girmek için teknolojinin gerek çevrimiçi eğitim etkinlikleri ile gerekse çevrimiçi sergilerle etkili bir şekilde kullanılmasına ve kullanıcı dostu bir ortam yaratmaya yardımcı stratejilere değinilir.

Farklı izleyici gruplarını odağa alan üçüncü bölüm, dört üniteden oluşmaktadır. Yedinci ünite müze-üniversite iş birliği ile öğretmenler için meslekî gelişim programları üzerinde durulmaktadır. Müzeler, nesne temelli ve yorumlamaya yönelik kurumlar olarak öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri için destekleyici bir kaynaktır. Bu kısımda, Tsonga Merkezinin okuma, tartışma, gezi, gösterim, bilim insanlarınca verilen dersler gibi içeriklerle oluşturdukları seminer serisi ile örneklendirilen meslekî gelişim programı, öğretmenlerin anlayışlarının nasıl zenginleştirilebileceğini göstermektedir. Sekizinci ünite artık çoğu müzede yaygın olan okul programlarının geliştirilmesine değinilmektedir. Ayrıca engelli veya otizmliler gibi çeşitli gruplarla yapılan çalışmaların evrensel tasarım ilkelerine göre gerçekleştirilmesi üzerinde durulmaktadır. Sonraki ünite, yine müze eğitimi alanında önemli bir konu olan kuşaklararası öğrenme konusuna değinilmektedir. Müzelerin kendilerini sosyal deneyimler sunan alanlar olarak tanıtmalarıyla önem kazanan başlıkta başarılı örnekler paylaşılır. Yine bu başlıkta alternatif eğitim modellerinden olan ev okulu grupları için stratejiler sunulmaktadır. Bölümün son ünitesinde ise müzelerin, etkilerini artırmak ve toplumsal misyonlarını yerine getirmek için düzenledikleri destek programlarından söz edilmektedir. Müzelere erişim olanağı kısıtlı olan gruplar için yapılan program ve proje örneklerinin sunulduğu ünitenin müzelerin insanların yaşamına dokunabilmesi adına başat bir rol oynadığı eklenmelidir.

Müzeler, modernizmle birlikte, birer eğitim kurumu olmanın yanı sıra bu rollerini her bir dönemde farklı bakış açılarının etkisinde sürdürmektedirler. Örneğin, 2002 yılında bilim müzelerine yönelik olarak yapılan bir meta-analizde bilim müzelerindeki araştırmaların çoğunun okul gruplarıyla yapılan, öğrenmeye yönelik araştırmalar olduğu tespit edilmiştir. Halbuki araştırmacılar, müzelerin yalnızca kişiler üzerindeki etkisinin değil; sosyal, politik ve ekonomik etkisinin de ön plana çıkması gerektiğini ifade etmişlerdir (ECSITE, 2002). Bu bağlamda, Karadeniz (2017, s. 68; 2018, s. 105), çağdaş müzelerin kadınlar, çocuklar, engelliler gibi toplumda dezavantajlı konumda olan gruplara yöneldiğini; böylece toplumdaki eşitsizliği ortadan kaldıracak uygulamalara odaklandıklarını söyler. Dolayısıyla müze eğitimcilerinin rol oynadığı etkinliklerin birçoğu sade birer okul-müze iş birliği çalışması olarak görünse de etkinlikler yeni bakış açılarının etkisinde; katılım, kapsayıcılık, eşitlik gibi kavramların yeniden ele alınarak uygulamaya konması ile gerçekleştirilmektedir.

Dolayısıyla müzeler izleyici kitlesini çeşitlendirmek, izleyicileriyle daha sıkı ilişkiler içinde olmak ve toplumsal misyonunu yerine getirmek için sorumluluk alanlarını genişletirler. Bu, aynı zamanda etkinlik ve programların çeşitlendirilmesi, iç ve dış kaynakların fark edilerek yaratıcı bir şekilde değerlendirilebilmesi, farklı kurumlarla iş birliği yapılması anlamına

gelmektedir. Belirtilen konular, kitabın son bölümü olan “El Birliğiyle Çalışmak” kısmında ele alınır. Görülür ki, müze topluma ulaşmak istediği etkinliklerde müze eğitimcisinin farklı birimlerle diyaloguna ve yaratıcılığına ihtiyaç duyar. Özellikle kaynakların kısıtlı olduğu bir ortamda, müzelerin ilke ve hedeflerine uygun çalışmaların yürütücüsü veya paydaşı olması önem kazanır. Bölümün son ünitesinde ise değerlendirmeden söz edilir. Ziyaretçilerin görüşlerinin, programların, sergilerin ve projelerin değerlendirilmek üzere ele alınması çalışmaların işleyen ve işlemeyen yönlerinin anlaşılabilir olarak olası çalışmaların iyileştirilmesine katkı sağlamaktadır. Böylece ilk üniteye sözü edilen müze eğitiminin ilke ve standartları olan erişilebilirlik, hesap verebilirlik ve savunma (s. 29) açıkça ortaya konur.

Bölüm ve ünite içeriklerinden görüldüğü üzere, kitap yalnızca müze eğitimcileri için değil; aynı zamanda öğretmenler, müze yöneticileri, alternatif eğitim modelleri ile ilgilenen ebeveynler, bu alanda çalışma yapan araştırmacılar ve gönüllüler için de fikir veren bir kaynaktır. Ayrıca kitabın arkasında her bir üniteye yönelik örnek formların, kontrol listelerinin, çalışma kâğıtlarının ve modellerin bulunması eğitimcilerin düşüncelerini ve pratiklerini çerçevelemelerine yardımcı olacak pratik kaynaklardır. Son olarak, kitabı özgün kılan yanlarından bir diğeri, deneyim odağındaki bu kitabın her müze türü için geçerli düşünme ve uygulama yolları sunmasıdır.

KAYNAKÇA

- Artun, A. (2014). *Müze ve Modernlik Tarih Sahneleri Sanat Müzeleri I*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burnham, R. ve Kai-Kee (2015). *Müze Dersleri: Yorum ve Deneyim*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- ECSITE (The European Network of Science Centers and Museums). (2002). The impact of science centers/museums on their surrounding communities: Summary report. Erişim adresi https://www.ecsite.eu/sites/default/files/impact_study02.pdf
- Karadeniz, C. (2017). Bilim Merkezlerinin Toplumsal İşlevi. A. Güney (Ed.), Her Yönüyle Bilim Merkezi-Bilim Merkezlerine Dair Kavramsal Bir Okuma (s. 51-70). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Karadeniz, C. (2018). *Müze Kültür Toplum*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Lewenstein, B. (2003). Popularisation. J. L. Heilbron (Ed.), *The Oxford Companion to the History of Modern Science* (ss. 667-668). Oxford: Oxford University Press.